

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»

СХВАЛЕНО

на засіданні Вченої ради
ННЦ «Інститут аграрної економіки».
Протокол № 2
від "23" лютого 2021 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННЦ Інститут аграрної економіки,
академік НААН



Ю.О. Лупенко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЮ ПРОДУКЦІЄЮ»

Галузь знань	05 – соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Аграрна економіка
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Тип дисципліни	Основна

Кількість кредитів ECTS – (3)
Форма підсумкового контролю – залік
Форма навчання – очна, заочна
Мова викладання – українська

Розробник програми і викладач дисципліни:
Духницький Б.В., доктор економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва та міжнародної інтеграції

Передмова

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспірантів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки із спеціальності 051 «Економіка».

Формування ефективної зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі економіки України передбачає, в першу чергу, покращення показників зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією, нарощування її загального обороту, вартісних і кількісних обсягів експорту та позитивного сальдо. Успішність реалізації цих завдань досягається комплексом регулюючих заходів, які можуть здійснювати держава, вітчизняні виробники сільськогосподарської продукції та готових продуктів харчування, а також споживачі.

Для України агропромисловий сектор є домінуючим в загальній структурі експорту товарів, тому наукові дослідження в значній мірі мають бути спрямовані на деталізацію стану, тенденцій та потенціалу розвитку експорту різноманітної продукції сільського господарства. Разом з тим зростання імпорту агропродовольчої продукції в Україну в останні роки потребує розкриття його конкретних причин, визначення країн-постачальників і груп товарів, що регулярно нами закуповуються. Доцільною виглядає також оцінка можливості зниження залежності України від імпорту окремих сільськогосподарських продуктів. Важливим з точки зору стратегічного планування розвитку вітчизняної аграрної галузі має стати оцінка й прогноз експорту та імпорту аграрної продукції в Україну на найближчу перспективу.

Регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією покликане сприяти максимально використати наявний експортний потенціал вітчизняного сільського господарства та харчової промисловості, стимулювати розвиток виробництва в сегментах, здатних замінити регулярно закуповувану за кордоном продукцію, при цьому враховуючи існуючий міжнародний досвід практичного впровадження необхідних заходів та орієнтуючись на стабільність продовольчого забезпечення внутрішнього ринку.

Ключові слова: зовнішня торгівля, агропродовольча продукція, регулювання, міжнародна інтеграція, продовольче забезпечення, аграрна економіка, навчальна дисципліна, освітньо-наукова програма.

Предметом дисципліни є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією на глобальному та національних продовольчих ринках з врахування актуальних тенденцій розвитку світової економіки та досягнення цілей держави.

Міждисциплінарні зв'язки: «Методологія наукових досліджень», «Державне регулювання та бізнес-планування», «Аграрна політика і земельні відносини».

51. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	05 – соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Аграрна економіка
Науковий ступінь	Доктор філософії
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Тип дисципліни	Вибіркова

Кількість кредитів	3
Загальна кількість годин:	90
• <i>Аудиторні</i>	8
• <i>Самостійна робота</i>	82
У складі аудиторних годин:	
• <i>Лекції</i>	4
• <i>Практичні (семінарські)</i>	4
Курс, на якому викладається дисципліна	
Вид підсумкового контролю	Залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ

Мета освоєння дисципліни «Регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією» - формування кваліфікаційних знань, умінь, практичних навичок і компетенцій для подальшої професійної діяльності випускника в сфері теоретико-методологічного, науково-практичного та прикладного аналізу історичного досвіду, актуальної ситуації та можливих наслідків застосування державою та іншими суб'єктами економічної діяльності конкретних заходів впливу на експорт та імпорт сировинних і готових до вживання продуктів.

Завданнями освоєння дисципліни є:

- систематизація основних теоретичних знань щодо міжнародної торгівлі, її переваг, режимів, з виділенням характерних особливостей експорту та імпорту продовольства;

- огляд регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією на сучасному етапі, його вплив на аграрну галузь України;

- формування в аспірантів компетентності до характеристики основних індикаторів продовольчої безпеки в Україні та світі, в тому числі пов'язаних з експортом та імпортом;

- формування аналітичних здібностей стосовно визначення товарних груп продукції, які користуються найбільшим попитом на світовому продовольчому ринку, а також її основних експортерів та імпортерів;

- виокремлення етапів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та оцінка їх впливу на лібералізацію торгівлі сільськогосподарською продукцією;

- формування в аспірантів здатності і навичок надання пропозицій щодо ймовірних сценаріїв розвитку зовнішньої аграрної торгівлі на основі масиву статистичних даних та отриманих результатів спостережень.

Об'єктами регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією є процеси експорту та імпорту у їх взаємозв'язку, а також підсумкові річні баланси основних видів продовольства як джерело оцінки ефективності впливу міжнародного обміну товарами на національний і глобальний продовольчий ринок; діяльність спеціалізованих підприємств, які займаються зовнішньоторговельними операціями з сільськогосподарськими продуктами.

Дисципліна «Регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією» є вибірковою за напрямом підготовки за спеціальністю 051 «Економіка», а її головним завданням виступає систематизація теоретичних аспектів регулювання зовнішньої торгівлі, його фактичних результатів і наслідків; набуття необхідних умінь та опанування інструментарію для інтерпретації потенційних сценаріїв розвитку світового, регіональних і національних продовольчих ринків в умовах міжнародної інтеграції.

3. ОЧІКУВАННІ РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати:

- сучасну наукову методологію, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження;

- понятійно-категоріальний апарат, основні наукові підходи та концепції регулювання міжнародної торгівлі;

- актуальні особливості зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією;

- систему існуючих інформаційних технологій;

- пріоритетні дослідження вітчизняних науковців та джерела зі статистичною і аналітичною інформацією міжнародних організацій з питань міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами;

- загальні умови зовнішньої торгівлі в результаті набуття членства в СОТ та підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом;

- зарубіжний досвід регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією;

- способи математичного моделювання прогнозів експорту та імпорту визначених видів сільськогосподарської продукції, здійснювати аналіз і коригування його результатів в межах дозволених змінних.

вміти:

- ефективно застосовувати здобутий науковий профіль у професійній діяльності;

- організувати самостійну і колективну науково-дослідну роботу;

- регулярно використовувати актуальні дані спеціалізованих міжнародних організацій щодо виробництва, торгівлі, споживання сільськогосподарської продукції та прогнозування розвитку глобального аграрного ринку;

- обґрунтувати товарну та географічну структуру аграрного експорту та імпорту нашою країною з виділенням його основних товарних позицій;

- оцінити потенціал вітчизняного аграрного виробництва на основі історичної спрямованості та сучасних тенденцій функціонування з метою зниження залежності від імпорту;

- надавати релевантну інформацію, формулювати пропозиції і рекомендації для органів державної влади, місцевого самоврядування та галузевих підприємств з питань функціонування і регулювання зовнішньої торгівлі продовольством;

- використовувати у процесі виконання поставлених завдань прикладні економетричні засоби (кореляційно-регресійні, гравітаційні моделі).

володіти:

- здатністю до зміни соціокультурних і соціальних умов діяльності;

- навичками розробок завдань для виконавців, навичками розробки планів і технічних завдань для наукових досліджень;

- навичками прогнозування різних явищ, здійснювати їх якісний і кількісний аналіз;

- навичками застосування знань в сфері міжнародного аграрного ринку на практиці, навичками використання базового інструментарію оцінки впливу політичних рішень на вітчизняний агропродовольчий сектор.

Сформовані компетентності:

Вміння шукати публікації, дослідження, винаходи для аналізу і організації проведення власних наукових досліджень;

Рефератувати наукову, технічну, методологічну, навчально–методичну, науково – популярну інформацію за даними напрямом дослідження;

Формулювати тему дослідження, визначити об’єкт, предмет, мету, завдання наукового дослідження;

Фіксувати, опрацьовувати та публікувати результати наукового дослідження.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити **ECTS**.

**4. СТРУКТУРА ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЮ ПРОДУКЦІЄЮ»**

Назва тем	Кількість годин		
	Лекції	Семінарські	Самостійна робота
Тема 1. Теоретичні аспекти регулювання зовнішньої торгівлі <i>(Розвиток теорії і практики міжнародної торгівлі. Попит на продовольство як основа світової торгівлі. Особливості міжнародної торгівлі на сучасному етапі розвитку світової економіки. Методологічні підходи щодо дослідження регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією).</i>	1	-	24
Тема 2. Світовий ринок агропродовольчої продукції <i>(Глобальне та регіональне виробництво основних продовольчих продуктів. Експорт та імпорт аграрної продукції за групами товарів і основними країнами. Теорія та аналіз споживання харчових продуктів в світі. Зарубіжний досвід оптимізації продовольчого забезпечення держави).</i>	2	-	34
Тема 3. Зовнішня аграрна торгівля України та можливості її регулювання <i>(Зміна умов зовнішньої торгівлі в результаті набуття членства в СОТ та підписання угод про ЗВТ з різними країнами і регіональними угрупованнями. Потенціал експорту Україною агропродовольчої продукції. Географічна та товарна структура імпорту сільськогосподарської продукції в Україну. Розвиток власного аграрного виробництва та його вплив на динаміку зовнішньої торгівлі. Способи регулювання експорту та імпорту агропродовольчої продукції Україною).</i>	1	-	24
Семінарське заняття 1. Вітчизняні та зарубіжні статистичні онлайн-ресурси, що містять дані по сільському господарству	-	2	-
Семінарське заняття 2. Застосування математичних моделей щодо прогнозування показників зовнішньої торгівлі	-	2	-
Всього	4	4	82

5. Теми самостійних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна, вечірня форма
1.	Тема 1. Цілі сталого розвитку ООН та їх роль в подоланні голоду на планеті	8
2.	Тема 2. Використання новітніх інформаційних технологій для спрощення обігу сільськогосподарської продукції	8
3.	Тема 3. Вплив галузевих ТНК на виробництво і міжнародну торгівлю продовольством	8
4.	Тема 4. Основні індикатори продовольчої незалежності в Україні та світі	8
5.	Тема 5. Просування аграрної продукції на зовнішніх ринках за допомогою профільних об'єднань виробників	8
6.	Тема 6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом	8
7.	Тема 7. Самозабезпеченість України основними видами продовольства	8
8.	Тема 8. Базові положення економетрії та математичного моделювання	8
9.	Тема 9. Оцінка коректності результатів моделювання на основі статистичного моніторингу та системного аналізу	9
10.	Тема 10. Регулювання міжнародної торгівлі продовольством в умовах посилення ризиків і подальшої невизначеності ринкового середовища	9

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

За навчальним планом на індивідуальну роботу відводиться 82 години.
Підготовка до контрольних заходів передбачає 6 годин.
Опрацювання окремих тем, які не викладають на лекціях.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основні методи навчання, що використовуються в процесі викладання навчальної дисципліни “Регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією”:

метод передачі і сприйняття навчальної інформації, спонукання наукового інтересу (розповідь, пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, спостереження);

метод практичного засвоєння курсу з допомогою складання тестових завдань, вирішення задач та ситуацій з метою набуття умінь і практичних навичок (практична робота, вправи);

метод самостійного засвоєння аспірантами навчального матеріалу у вигляді складання тестів, вирішення облікових задач, написання наукових робіт на підставі самостійно опрацьованої базової літератури та додаткових джерел інформації (в тому числі законодавчих актів) з метою конкретизації й поглиблення базових знань, необхідних умінь та практичних навичок (самостійна робота).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється опитуванням на практичних заняттях. Засобами підсумкового контролю є представлення розрахункової роботи, складання заліку.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПІРАНТИ

Поточне оцінювання	Підсумковий контроль	Сума
60	40	100

Для досягнення зазначених вище цілей цикл аудиторних навчальних занять обов’язково повинен доповнюватися самостійною роботою аспірантів.

Структура програми курсу включає тематичний план, навчальну та робочу програми, орієнтований перелік питань для проміжного і підсумкового контролю, список рекомендованої літератури.

Тематичний план: дисципліна розрахована на загальну кількість годин – 90; з них 4 год. лекційних, 4 – семінарських і 82 годин самостійної роботи.

Навчальна програма містить перелік тем, що розглядаються в межах курсу та їх короткий зміст.

Робота програми курсу складається з плану лекційних занять та вказівок до самостійної роботи. Крім того, до програми включено навчальні ситуаційні вправи, які охоплюють проблематику лекцій. Програма містить перелік літературних джерел.

10. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни “Регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією” включає:

- 1) Методичні рекомендації до вивчення дисципліни.
- 2) Опорний конспект лекцій.
- 3) Навчальні посібники, які містять теоретичні матеріали з обраної тематики, готову статистичну і аналітичну інформацію, а також практичні завдання для самостійної роботи аспіранта.
- 4) Нормативні документи.

Рекомендована література

Основна література:

1. Аграрні перспективи України 2017-2030: Базовий сценарій. URL : https://apd-ukraine.de/images/APD_APR_06-2017_AGMEMOD_Baseline_ukr.pdf
2. Білорус О.Г., Зубець М.В., Саблук П.Т., Власов В.І. Глобальна продовольча безпека. К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. 486 с.
3. Бойко В. І. Продовольча безпека України в контексті глобалізації проблеми. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2007. 30 с.
4. Державна підтримка сільського господарства України в умовах СОТ. URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/SOT/ukr/983.html>
5. Економетрія: підручник / [В.В. Здрок, Т.Я. Лагоцький]. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2014. 541 с.
6. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / під ред. І. Бураковського, В. Мовчан; Інститут економічних досліджень і політичних консультацій. – К., 2014. – 140 с.
7. Карасьова Н.А. Розвиток експортоорієнтованої діяльності аграрного сектора економіки : дис... доктора екон. наук : спец 08.00.03. ННЦ «ІАЕ». К., 2017. 424 с.
8. Кьостер Ульріх. Основи аналізу аграрного ринку / Наук. ред. пер. О. Нів'євський. – К.: Видавництво АДЕФ-Україна, 2012. – 486 с.
9. Мельник Л.Г. «Зелена» економіка (досвід ЄС і практика України у світлі III і IV промислових революцій): підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. 463 с.
10. Методичні рекомендації щодо оцінки ємності внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства / Шпичак О. М., Лупенко Ю. О., Жук В. М. та ін. ; за ред. О. М. Шпичака. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 56 с.
11. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки в умовах глобалізації : монографія / І. Р. Михасюк, З. М. Залога, О. Є. Сухай ; за наук. Ред. І. Р. Михасюка. – Львів : НВФ “Українські технології”, 2010. – 320с.
12. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції / за ред. Діброви А. Д., Андрієвського В. Є.; Національний університет біоресурсів і природокористування України, Інститут розвитку аграрних ринків. – К., 2014. – 572 с.
13. Світова економіка [А. П. Голиков та ін.]; за ред. проф. А. П. Голикова, проф. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 265 с.
14. Сичевський М. П. Харчова промисловість як основа продовольчої безпеки та розвитку держави. К.: Аграр. наука, 2019. 388 с.
15. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: історія, теорія, політика. Київ: Либідь, 2019. 958 с.

16. Blockchain for Agriculture and Food / Brewster C., Ge L., Spek J., Smeenk A., Top J. Wageningen Economic Research REPORT 2017-112. Wageningen. 2017. 38 p.

Інформаційні ресурси

1. Державна митна служба України. URL : <https://customs.gov.ua>
2. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Закон України «Про Митний тариф України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>
4. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1379. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12/print1455535128523437>.
6. Eurostat. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat>
7. FAOSTAT. URL : <http://faostat.fao.org>
8. World Trade Organization. URL : <https://www.wto.org>